

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 27 oktober 2016*

”Begäran om förhandsavgörande — Artiklarna 18 FEUF och 45 FEUF — Social trygghet för migrerande arbetstagare — Förordning (EEG) nr 1408/71 — Artiklarna 3 och 94 — Förordning (EG) nr 859/2003 — Artikel 2.1 och 2.2 — Förmåner vid ålderdom och dödsfall — Före detta sjömän som är medborgare i ett tredjeland som blev medlem i Europeiska unionen år 1995 — Uteslutna från rätten till förmåner vid ålderdom”

I mål C-465/14,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Centrale Raad van Beroep (Högsta socialdomstolen, Nederländerna) genom beslut av den 6 oktober 2014, som inkom till domstolen den 9 oktober 2014, i målet

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

mot

F. Wieland,

H. Rothwangl,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av vice ordföranden A. Tizzano, tillika tillförordnad ordförande på första avdelningen, samt domarna M. Berger (referent), A. Borg Barthet, S. Rodin och F. Biltgen,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 september 2015,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank, genom H. van der Most och T. Theele, båda i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom M. García-Valdecasas Dorrego, i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: nederländska.

— Nederländernas regering, genom M. Noort, M. Bulterman och H. Stergiou, samtliga i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom D. Martin och G. Wils, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 4 februari 2016 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 18 FEUF och 45.2 FEUF, artiklarna 3 och 94 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen (EGT L 149, 1971, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 57), i dess uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996 (EGT L 28, 1997, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 647/2005 av den 13 april 2005 (EUT L 117, 2005, s. 1) (nedan kallad förordning nr 1408/71) samt artikel 2.1 och 2.2 i rådets förordning (EG) nr 859/2003 av den 14 maj 2003 om utvidgning av bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 och förordning (EEG) nr 574/72 till att gälla de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av dessa bestämmelser (EUT L 124, 2003, s. 1).
- 2 Begäran har framställts i två separata mål mellan å ena sidan Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank (Försäkringskassans styrelse, nedan kallad SVB) och å andra sidan F. Wieland respektive H. Rothwangl, angående SVB:s beslut att inte bevilja dem ålderspension.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Förordning nr 1408/71

- 3 Skäl 1 i förordning nr 1408/71 har följande lydelse:

”Bestämmelser om samordning av nationell lagstiftning om social trygghet ingår i den fria rörligheten för personer och bör bidra till förbättring av deras levnadsstandard och anställningsförhållanden.”

- 4 I artikel 1 i förordningen föreskrivs följande:

”I denna förordning används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

a) Anställda ... :

- i) den som är försäkrad, obligatoriskt eller genom en frivillig fortsättningsförsäkring, mot en eller flera av de risker som täcks av grenarna i ett system för social trygghet för anställda eller egenföretagare ...

...

- j) *Lagstiftning*: i förhållande till varje medlemsstat, nuvarande eller kommande lagar och andra författningar om de grenar av och system för social trygghet som täcks av artikel 4.1 och 4.2 ...

...

r) *Försäkringsperioder*: avgiftsperioder, anställningsperioder eller perioder av verksamhet som egenföretagare definierade eller erkända som försäkringsperioder i den lagstiftning enligt vilken de har fullgjorts eller anses vara fullgjorda och alla andra perioder som behandlas som sådana när de enligt denna lagstiftning betraktas som likvärdiga med försäkringsperioder.

...

sa) *Bosättningsperioder*: perioder som definieras eller erkänns som sådana i den lagstiftning enligt vilken de har fullgjorts eller anses vara fullgjorda.

...”

5 Artikel 2 i förordningen har rubriken ”Personkrets”. I artikel 2.1 stadgas följande:

”Denna förordning skall gälla anställda, egenföretagare och studerande som omfattas eller har omfattats av lagstiftningen i en eller flera medlemsstater och som är medborgare i en medlemsstat eller är statslösa eller flyktingar bosatta inom en medlemsstats territorium samt deras familjemedlemmar och efterlevande.”

6 Artikel 3 i samma förordning har rubriken ”Likabehandling”. Artikel 3.1 anger följande:

”Om något annat inte följer av de särskilda bestämmelserna i denna förordning har personer för vilka denna förordning gäller samma skyldigheter och rättigheter enligt en medlemsstats lagstiftning som denna medlemsstats egna medborgare.”

7 Artikel 4 i förordningen, med rubriken ”Sakområden”, har följande lydelse:

”1. Denna förordning gäller all lagstiftning om följande grenar av social trygghet:

...

b) Förmåner vid invaliditet, även sådana som är avsedda att bevara eller förbättra förvärvsförmågan,

c) Förmåner vid ålderdom,

...”

8 Artikel 13 i förordningen har rubriken ”Allmänna regler”. I artikel 13.2 föreskrivs följande:

”Om något annat inte följer av artiklarna 14–17 gäller följande:

...

c) Den som är anställd ombord på ett fartyg som för en medlemsstats flagga skall omfattas av denna stats lagstiftning.

...”

- 9 Artikel 44 i samma förordning har rubriken ”Allmänna bestämmelser om beviljande av förmåner till anställda eller egenföretagare som har omfattats av lagstiftningen i två eller flera medlemsstater”. Artikel 44.1 stadgar följande:

”Rätten till förmåner för en anställd eller egenföretagare som har omfattats av två eller flera medlemsstaters lagstiftning, eller för hans efterlevande, skall fastställas enligt bestämmelserna i detta kapitel.”

- 10 I artikel 45 i förordningen föreskrivs att den behöriga institutionen i sökandens medlemsstat är skyldig att beakta försäkrings- eller bosättningsperioder som har fullgjorts enligt andra medlemsstaters lagstiftning. I fall där den behöriga institutionen är skyldig att beräkna förmåner utifrån sammanlagda försäkrings- eller bosättningsperioder i enlighet med bestämmelserna i artikel 45, sker beräkningen av de ålderspensionsförmåner som ska beviljas med stöd av artikel 46.2 i förordningen.

- 11 Artikel 94 i förordningen har rubriken ”Övergångsbestämmelser för anställda”. I artikel 94.1 och 94.2 anges följande:

”1. Ingen rätt skall förvärfvas enligt denna förordning för en period före den 1 oktober 1972 eller för[e] den dag då förordningen började gälla inom den berörda medlemsstatens territorium eller inom en del av den statens territorium.

2. Alla försäkringsperioder och i förekommande fall alla anställnings- eller bosättningsperioder som har fullgjorts enligt en medlemsstats lagstiftning före den 1 oktober 1972 eller före den dag då förordningen började gälla inom denna medlemsstats territorium eller inom en del av den statens territorium skall beaktas vid fastställande av rätt till förmåner enligt denna förordning.”

Förordning nr 859/2003

- 12 Artikel 1 i förordning nr 859/2003 har följande lydelse:

”Om inte annat följer av bestämmelserna i bilagan till denna förordning, skall bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 och förordning (EEG) nr 574/72 tillämpas på de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte redan omfattas av de bestämmelserna samt deras familjemedlemmar och efterlevande, såvida de lagligen vistas inom en medlemsstats territorium och inte befinner sig i en situation som i alla avseenden är begränsad till en enda medlemsstat.”

- 13 Enligt artikel 2.1 och 2.2 i förordning nr 859/2003 gäller följande:

”1. Ingen rätt skall förvärfvas enligt denna förordning för tid före den 1 juni 2003.

2. Alla försäkringsperioder och, i förekommande fall, alla anställningsperioder, perioder av verksamhet som egenföretagare eller bosättningsperioder som har fullgjorts enligt en medlemsstats lagstiftning före den 1 juni 2003 skall beaktas vid fastställande av rätt till förmåner enligt bestämmelserna i denna förordning.”

Nederländsk rätt

- 14 Artikel 2 i Algemene Ouderdomswet (allmänna lagen om förmåner vid ålderdom, Stb. 1956, nr 281) (nedan kallad AOW), i dess lydelse vid tiden för de faktiska omständigheterna i målet, stadgar följande:

”Som bosatt i landet i denna lags mening betraktas den som bor i Nederländerna.”

15 Artikel 3 AOW, i dess lydelse fram till dess att lagen av den 30 juli 1965 (Stb. 347, nr 882) trädde i kraft, föreskrev följande:

”1. En persons bostadsort ... ska fastställas utifrån de konkreta omständigheterna.

...

3. Vid tillämpningen av punkt 1 ska fartyg och luftfartyg som hör hemma i Nederländerna beträffande besättningen anses utgöra en del av Nederländerna.”

16 Artikel 3 AOW, i dess lydelse enligt lagen av den 30 juli 1965, har följande lydelse:

”1. En persons bostadsort ... ska fastställas utifrån de konkreta omständigheterna.

2. Vid tillämpningen av punkt 1 ska fartyg och luftfartyg som hör hemma i Nederländerna beträffande besättningen anses utgöra en del av Nederländerna.

...”

17 Artikel 6 AOW, i dess lydelse enligt lagen av den 25 maj 1962 (Stb. 1962, s. 205) och med retroaktiv verkan från den 1 oktober 1959, föreskrev följande:

”1. Enligt bestämmelserna i denna lag omfattas den som fyllt 15 men inte 65 år av försäkringsskyddet enligt denna lag, om

a) han eller hon är bosatt i landet,

...

4. Undantag från punkt 1 får göras genom eller med stöd av förordning

a) avseende utlänningar,

b) avseende personer som omfattas av ett liknande system utanför Nederländerna,

c) avseende personer som bara tillfälligt är bosatta eller arbetar i landet,

d) avseende makar till och andra medlemmar av samma hushåll som ... personer som avses i leden b och c i denna punkt,

e) avseende makar till medborgare [som inte är försäkrade genom denna lag] enligt ett avtal eller ett socialt trygghetssystem som är tillämpligt mellan Nederländerna och en eller flera andra stater.”

18 Artikel 6 AOW, i dess lydelse enligt lagen av den 30 juli 1965, har följande lydelse:

”1. Enligt bestämmelserna i denna lag omfattas den som fyllt 15 men inte 65 år av försäkringsskyddet enligt denna lag, om

a) han eller hon är bosatt i landet,

...

3. Undantag från punkt 1 får göras genom eller med stöd av förordning

- a) avseende utlänningar,
  - b) avseende personer som omfattas av ett liknande system i en annan del av Konungariket, i en annan stat eller genom en internationell organisation,
  - c) avseende personer som bara tillfälligt är bosatta eller arbetar i landet,
  - d) avseende makar till och andra medlemmar av samma hushåll som personer som avses i led a, b och c i denna punkt,
  - e) avseende makar till medborgare som inte är försäkrade genom denna lag enligt ett avtal eller ett socialt trygghetssystem som är tillämpligt mellan Nederländerna och en eller flera andra stater.”
- 19 I artikel 7 AOW, i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet, föreskrivs följande:
- ”Rätt till ålderspension i enlighet med dessa bestämmelser har var och en som
- a) har fyllt 65 år, och
  - b) i enlighet med denna lag har varit försäkrad under den period som räknas med början den dag personen i fråga fyllde 15 år och fram till den dag då personen fyllde 65 år.”
- 20 På grundval av artikel 6 AOW har föreskrifter efter hand antagits genom eller med stöd av förordning. Bland dessa kan, vad gäller de i målet aktuella perioderna, nämnas Besluit utbreiding en beperking kring verzekeringen volksverzekeringen (beslut om omfattningen och avgränsningen av personkretsen för den allmänna socialförsäkringen) av den 10 juli 1959 (Stb. 1959, nr 230) (nedan kallat kungligt beslut 230) och Besluit utbreiding en beperking kring verzekeringen volksverzekeringen (beslut om omfattningen och avgränsningen av personkretsen för den allmänna socialförsäkringen) av den 1 januari 1963 (Stb. 1963, nr 24) (nedan kallat kungligt beslut 24).
- 21 Artikel 2 första meningen och led k i kungligt beslut 230 samt artikel 2 första meningen och led k i kungligt beslut 24 hade följande identiska lydelse:
- ”... som ett undantag från artikel 6.1 [AOW], artikel 7 i lagen om allmän försäkring för änkor och föräldralösa och artikel 6 den allmänna lagen om sociala förmåner för familjer är följande personer inte försäkrade:
- ...
- k) en utlänning som ingår i besättningen på ett fartyg med hemmahamn i Nederländerna, om han eller hon bor ombord på fartyget”.
- 22 Artikel 2 k i kungligt beslut 24 har, efter ändring av det beslutet genom beslut av den 11 augusti 1965 (Stb. 373), blivit artikel 2 m.
- 23 Enligt artikel 16.1 AOW, i dess lydelse vid den tidpunkten för de faktiska omständigheterna i målet, utgår ålderspension från den första dagen i den månad den berörda personen uppfyller villkoren för rätten till ålderspension.

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 24 F. Wieland är född den 20 mars 1943 i Österrike. Han var österrikisk medborgare från födseln. Från den 11 oktober 1962 till den 7 mars 1966 arbetade han ombord på fartyg tillhörande Holland-Amerika Lijn (nedan kallat HAL), ett bolag bildat enligt nederländsk rätt som trafikerade en linje mellan Nederländerna och Förenta staterna.
- 25 I maj 1966 flyttade han till Förenta staterna och blev den 29 augusti 1969 amerikansk medborgare. Som en följd av detta förlorade han sitt österrikiska medborgarskap.
- 26 I april 2008 begärde han att SVB skulle betala ut ålderspension till honom från den dag han hade uppnått en ålder av 65 år.
- 27 SVB avslog denna begäran genom beslut av den 15 april 2008 med motiveringen att F. Wieland mellan sitt femtonde och sitt sextiofemte levnadsår inte hade varit försäkrad enligt AOW. Den 3 oktober 2008 underrättade F. Wieland SVB om att hans huvudsakliga bosättningsort hädanefter var i Österrike.
- 28 H. Rothwangl är född den 7 december 1943 och är österrikisk medborgare. Under perioden 6 november 1962–23 april 1963 arbetade han ombord på fartyg tillhörande HAL.
- 29 Den 12 januari 2009 begärde H. Rothwangl att SVB skulle betala ut ålderspension till honom. Han bodde vid den tidpunkten i Österrike, där han enligt SVB hade varit lagenligt försäkrad avseende ålderspension under 496 månader, från april 1958 till juli 1998.
- 30 H. Rothwangl uppbar från den 1 mars 1998 österrikisk pension på grund av arbetsoförmåga (*Erwerbsunfähigkeitspension*) och från den 1 september 1998 schweizisk invaliditetspension. Under perioden 29 november 1998–1 december 2008 uppbar han dessutom ersättning enligt *Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering* (lagen om försäkring mot arbetsoförmåga) med 1,08 euro brutto per dag.
- 31 Genom beslut av den 26 maj 2009 avslog SVB H. Rothwangls begäran om ålderspension med motiveringen att han mellan sitt femtonde och sitt sextiofemte levnadsår inte hade varit försäkrad enligt AOW.
- 32 Både F. Wieland och H. Rothwangl överklagade SVB:s beslut till Rechtbank Amsterdam (Amsterdams domstol, Nederländerna), som biföll deras överklaganden. SVB överklagade dessa domar till den hänskjutande domstolen.
- 33 I begäran om förhandsavgörande har Centrale Raad van Beroep (Högsta socialdomstolen, Nederländerna) hänvisat till Europadomstolens dom av den 4 juni 2002, *Wessels-Bergervoet mot Nederländerna* (CE:ECHR:2002:1112JUD003446297), där Europadomstolen fann att de nederländska myndigheternas beslut att bara betala en nedsatt ålderspension till en gift kvinna på grundval av AOW stred mot artikel 14 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen), jämförd med artikel 1 i tilläggsprotokollet till Europakonventionen, undertecknat i Paris den 20 mars 1952.
- 34 Den hänskjutande domstolen har förklarat att även om de nederländska domstolarna i mål om ålderspension för sjömän har tillämpat Europadomstolens resonemang i dess dom av den 4 juni 2002, *Wessels-Bergervoet mot Nederländerna* (CE:ECHR:2002:1112JUD003446297), anser den emellertid att F. Wielands och H. Rothwangls situation skiljer sig från de fallen och att den åtskillnad i behandling på grund av nationalitet som de nederländska myndigheterna gjort i förevarande mål är motiverade sett till artikel 14 i Europakonventionen. Den frågar sig om förordning nr 1408/71, jämförd med förordning nr 859/2003 och med artiklarna 18 FEUF och 45 FEUF, kan vara relevant i dessa mål.

- 35 Vad gäller H. Rothwangl anser den hänskjutande domstolen att han, med tanke på hans yrkesverksamhet under 1960-talet, i dagsläget bör räknas som arbetstagare i den mening som avses inte bara i EUF-fördraget, utan även i förordning nr 1408/71. Den anser vidare att den omständigheten att han inte var medborgare i en medlemsstat mellan den 11 oktober 1962 och den 7 mars 1966, den period då han var anställd av HAL, inte hindrar att den förordningen tillämpas på den yrkesverksamhet som bedrevs under den tiden, eftersom H. Rothwangl uppfyllde nationalitetskravet i förordningen genom att Republiken Österrike den 1 januari 1995 anslöt sig till Europeiska unionen.
- 36 Den hänskjutande domstolen har frågat sig huruvida den period då H. Rothwangl var anställd av HAL som sjöman ska betraktas som en försäkringsperiod i den mening som avses i artikel 94.2 i förordning nr 1408/71. Den anser därvidlag att artikel 18 FEUF och 45 FEUF samt artikel 3 i förordning nr 1408/71 måste beaktas.
- 37 Vad gäller F. Wieland vill den hänskjutande domstolen få klarlagt huruvida frågan om tillämpligheten av förordning nr 1408/71 måste besvaras på samma sätt som i H. Rothwangls fall, med tanke på att den fria rörligheten för arbetstagare inte gäller tredjelandsmedborgare och att F. Wieland inte längre, sedan den 29 augusti 1969, är österrikisk medborgare.
- 38 Mot denna bakgrund beslutade Centrale Raad van Beroep (Högsta socialdomstolen) att vilandeförklara målen och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- 1) Ska artiklarna 3, 94.1 och 94.2 i förordning nr 1408/71 tolkas så, att de utgör hinder för att en före detta sjöman som ingick i besättningen på ett fartyg med hemmahamn i en medlemsstat, som inte hade någon bosättningsort på fastlandet och inte var medborgare i någon medlemsstat, (delvis) nekas ålderspension efter det att den stat där sjömannen numera är medborgare har anslutit sig till (en rättslig föregångare till) unionen eller efter det att förordning nr 1408/71 har trätt i kraft i denna stat, enbart grundat på att den före detta sjömannen under (den påstådda) försäkringsperioden inte var medborgare i den (förstnämnda) medlemsstaten?
  - 2) Ska artiklarna 18 FEUF och 45 FEUF tolkas så, att de utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken en sjöman som ingick i besättningen på ett fartyg med hemmahamn i den medlemsstaten, som inte hade någon bosättningsort på fastlandet och inte är medborgare i någon medlemsstat, var utesluten från försäkringskydd enligt ålderspensionsförsäkringen, medan en sjöman som är medborgare i den medlemsstat där fartyget har sin hemmahamn och i övrigt befinner sig i samma situation ska anses försäkrad enligt denna lagstiftning, om den stat som den förstnämnda sjömannen är medborgare i vid tidpunkten för fastställandet av pensionen under tiden har anslutit sig till (en rättslig föregångare till) unionen eller förordning nr 1408/71 under tiden har trätt i kraft i denna stat?
  - 3) Ska frågorna 1 och 2 besvaras på samma sätt vad gäller en (före detta) sjöman som vid tidpunkten för sin anställning var medborgare i en stat som senare anslöt sig till (en rättslig föregångare till) unionen, men som vid anslutningen eller ikraftträdandet av förordning nr 1408/71 i denna stat, samt vid återopandandet av rätten till ålderspension, inte är medborgare i någon medlemsstat, men som enligt artikel 1 i förordning nr 859/2003 trots det omfattas av förordning nr 1408/71?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Inledande synpunkter

- 39 Domstolen konstaterar att vid den tid då F. Wieland och H. Rothwangl var anställda av HAL, reglerades samordningen av medlemsstaternas sociala trygghetssystem, beträffande migrerande arbetstagare på Europeiska ekonomiska gemenskapens nivå, av rådets förordning nr 3 av den 25 september 1958 om social trygghet för migrerande arbetstagare (EGT 30, 1958, s. 561). Den förordningen var dock inte tillämplig på sjömän.
- 40 Den situationen var inte oförenlig med de internationella bestämmelser som var tillämpliga på sjömän vid den tiden. Enligt artikel 2 i Internationella arbetsorganisationens konvention (nr 71) av den 28 juni 1946 om pensionering av sjömän, som ratificerades av Konungariket Nederländerna den 27 augusti 1957 och trädde i kraft den 10 oktober 1962, var Internationella arbetsorganisationens medlemsstater skyldiga att i enlighet med sin nationella lagstiftning inrätta eller låta inrätta ett pensionsystem för sjömän som pensionerar sig från arbetet till sjöss. Personer som inte bodde i medlemsstaten i fråga och inte var medborgare där kunde dock undantas från systemet.
- 41 Med verkan från den 1 april 1967 infördes, genom rådets förordning nr 47/67/EEG av den 7 mars 1967 om ändring och komplettering av vissa bestämmelser i förordningarna nr 3 och 4 om social trygghet för migrerande arbetstagare (sjöfolk) (EGT 44, 1967, s. 641), särskilda bestämmelser om sjömän, som bland annat gällde fastställande av tillämplig lag och ålderspension. De bestämmelserna infogades sedermera i förordning nr 1408/71.
- 42 Av detta följer att under de perioder då F. Wieland och H. Rothwangl var anställda av HAL, reglerades sjömannens anslutning till de sociala trygghetssystemen uteslutande av nationell lagstiftning.
- 43 F. Wieland och H. Rothwangl inkom dock med sina ansökningar om ålderspension vid en tidpunkt då förordning nr 1408/71 var tillämplig.
- 44 Enligt skäl 1 i sistnämnda förordning är huvudsyftet med förordningen att samordna nationell lagstiftning om social trygghet som ett led i att förverkliga den fria rörligheten för personer inom Europeiska unionen.
- 45 Medlemsstaterna behåller visserligen sin befogenhet att utforma villkoren för att omfattas av de sociala trygghetssystemen, men de måste likafullt beakta unionsrätten, särskilt fördragets bestämmelser om fri rörlighet för arbetstagare, vid utövandet av denna befogenhet (dom av den 17 januari 2012, Salemink, C-347/10, EU:C:2012:17, punkt 39 och där angiven rättspraxis).
- 46 Dessa villkor får således inte leda till att personer på vilka nationell lagstiftning, såsom den i det nationella målet, är tillämplig enligt förordning nr 1408/71 utesluts från denna nationella lagstiftnings tillämpningsområde. De obligatoriska försäkringarna måste också vara förenliga med artiklarna 18 FEUF och 45 FEUF (dom av den 17 januari 2012, Salemink, C-347/10, EU:C:2012:17, punkt 40).
- 47 Det är mot denna bakgrund som de hänskjutna frågorna ska besvaras.

Den första frågan

- 48 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 94.1 och 94.2 i förordning nr 1408/71 ska tolkas på så sätt att den utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat som inte, vid fastställandet av sociala förmåner vid ålderdom, beaktar en

försäkringsperiod som påstås ha fullgjorts enligt medlemsstatens egen lagstiftning av en utländsk arbetstagare när, som i det nationella målet avseende H. Rothwangl, den stat där arbetstagaren är medborgare anslöt sig till unionen efter den perioden.

- 49 För att besvara den frågan måste det avgöras huruvida, och i så fall under vilka förutsättningar, en person som var medborgare i en medlemsstat vid den tidpunkt då denne gav in sin begäran om ålderspension, men som inte var medborgare i en medlemsstat under den period då denne var anställd i utlandet innan förordning nr 1408/71 trädde i kraft, får rätt att lägga försäkringsperioder under denna period i en annan medlemsstat till grund för sin pension.
- 50 I förevarande fall ska det prövas huruvida den berörde med stöd av artikel 94.1 och 94.2 i förordning nr 1408/71 har förvärvat rättigheter till ålderspension som ska läggas till de rättigheter han har i Österrike.
- 51 Vad gäller artikel 94.1 i förordning nr 1408/71, enligt vilken ingen rätt ska förvärfas enligt den förordningen för en period före den 1 oktober 1972 eller före den dag då förordningen började gälla inom den berörda medlemsstatens territorium eller inom en del av den statens territorium, erinrar domstolen om att enligt fast rättspraxis utgör principen om rättssäkerhet hinder mot att en förordning tillämpas retroaktivt, oberoende av vilka fördelar eller nackdelar en sådan tillämpning skulle föra med sig för den berörde, såvida det inte framgår tillräckligt klart antingen av dess lydelse eller av dess syften att den inte gäller enbart för framtiden. Även om ny lagstiftning således endast gäller för framtiden, ska den – om inte annat anges – enligt en allmänt vedertagen princip tillämpas även på framtida verkningar av förhållanden som uppkommit enligt tidigare lagstiftning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 april 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, punkterna 21 och 22 och där angiven rättspraxis).
- 52 På samma sätt har det, i syfte att göra det möjligt att tillämpa förordning nr 1408/71 på framtida verkningar av förhållanden som uppkommit enligt tidigare lagstiftning, i artikel 94.2 i förordningen föreskrivits en skyldighet att vid fastställande av rätt till förmåner beakta alla försäkrings-, anställnings- eller bosättningsperioder som fullgjorts enligt någon medlemsstats lagstiftning ”före den 1 oktober 1972 eller före den dag då förordningen började gälla inom denna medlemsstats territorium”. Det framgår således av denna bestämmelse att en medlemsstat inte kan underlåta att beakta försäkringsperioder som fullgjorts på en annan medlemsstats territorium när den fastställer rätten till ålderspension av den enda anledningen att de fullgjorts innan den nämnda förordningen trädde i kraft i den förstnämnda medlemsstaten (dom av den 18 april 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, punkt 23 och där angiven rättspraxis, och dom av den 5 november 2014, Somova, C-103/13, EU:C:2014:2334, punkt 52).
- 53 Domstolen ska pröva huruvida de perioder då H. Rothwangl var anställd av HAL utgör försäkringsperioder som fullgjordes enligt lagstiftningen i en medlemsstat innan förordning nr 1408/71 trädde i kraft inom den medlemsstatens territorium i den mening som avses i artikel 94.2 i nämnda förordning.
- 54 Eftersom den tidpunkt från vilken en person kan göra gällande eventuella rättigheter till ålderspension med stöd av AOW, genom att grunda sig på tidigare fullgjorda försäkringsperioder, är den första dagen i den månad då personen i fråga fyllde 65 år, kan H. Rothwangls begäran inte anses avse en rättighet för tiden före den 1 oktober 1972 eller före den dag då förordning nr 1408/71 började gälla inom den berörda medlemsstatens territorium, i den mening som avses i artikel 94.1 i nämnda förordning.
- 55 Däremot är frågan om H. Rothwangl kan förvärva rättigheter för de försäkringsperioder och i förekommande fall anställnings- eller bosättningsperioder som fullgjordes enligt en medlemsstats lagstiftning före den 1 oktober 1972 eller före den dag då förordning nr 1408/71 började gälla inom denna medlemsstats territorium.

- 56 Den som med framgång vill åberopa artikel 94.2 i förordning nr 1408/71 måste nämligen kunna precisera en fullgjord försäkringsperiod och i förekommande fall anställnings- eller bosättningsperioder som har fullgjorts enligt en medlemsstats lagstiftning före den 1 oktober 1972 eller, beträffande medlemsstater som anslöt sig till unionen efter det datumet, före den dag då förordning nr 1408/71 började gälla inom denna medlemsstats territorium. För Republiken Österrikes del är den tidpunkten den 1 januari 1995.
- 57 Vad gäller villkoret att det ska föreligga anställnings- eller bosättningsperioder som har fullgjorts enligt en medlemsstats lagstiftning, framgår det av handlingarna i målet vid domstolen att H. Rothwangl tveklöst uppfyller det villkoret.
- 58 Vad däremot gäller villkoret att det ska föreligga en försäkringsperiod som har fullgjorts enligt en medlemsstats lagstiftning, ska det påpekas för det första att den nationella lagstiftningen i fråga utgör lagstiftning i den mening som avses i artikel 1 j i förordning nr 1408/71.
- 59 För det andra definieras begreppet försäkringsperioder i artikel 94.2 i förordning nr 1408/71 i artikel 1 r i förordningen som ”avgiftsperioder, anställningsperioder eller perioder av verksamhet som egenföretagare definierade eller erkända som försäkringsperioder i den lagstiftning enligt vilken de har fullgjorts eller anses vara fullgjorda och alla andra perioder som behandlas som sådana när de enligt denna lagstiftning betraktas som likvärdiga med försäkringsperioder” (dom av den 7 februari 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, punkt 25).
- 60 Denna hänvisning till nationell lagstiftning visar tydligt att det i förordning nr 1408/71 hänvisas till de villkor som enligt nationell rätt ska vara uppfyllda för att en period ska betraktas som likvärdig med en försäkringsperiod i egentlig mening, i synnerhet vid sammanräkning av försäkringsperioder. Ett sådant erkännande måste emellertid ske i överensstämmelse med bestämmelserna i EUF-fördraget om fri rörlighet för personer (dom av den 7 februari 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 61 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen konstaterat att H. Rothwangl inte var försäkrad avseende förmåner vid ålderdom under sin anställningstid vid HAL, eftersom tredjelandsmedborgare som ingick i besättningen på ett fartyg och bodde ombord var undantagna från försäkringen avseende förmåner vid ålderdom.
- 62 Eftersom det undantaget bland annat var grundat på H. Rothwangls nationalitet, ska det prövas om han, med stöd av förbudet mot diskriminering på grund av nationalitet i artikel 3 i förordning nr 1408/71, kan kräva att behandlas på samma sätt som om han hade fullgjort en försäkringsperiod i Nederländerna, även om han i själva verket inte uppfyllde det nödvändiga villkor föreskrivs i artikel 94.2 i nämnda förordning.
- 63 Domstolen har slagit fast att för att övergångsbestämmelserna i artikel 94.1–94.3 i förordning nr 1408/71 skulle få verkan var det nödvändigt att beakta försäkringsperioder som fullgjorts innan den nämnda förordningen trädde i kraft (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 februari 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, punkt 52, och dom av den 18 april 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, punkt 23). I de målen var de personer som begärt österrikisk pension försäkrade enligt den relevanta nationella lagstiftningen. Domstolen fann att de nationella bestämmelsernas laglighet skulle prövas mot bakgrund av unionsrätten såsom den skulle tillämpas efter Republiken Österrikes anslutning till unionen (dom av den 18 april 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, punkt 28) och att den behöriga myndigheten följaktligen skulle tillämpa principerna om fri rörlighet för arbetstagare och övergångsbestämmelserna i artikel 94.1–94.3 i förordningen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 februari 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, punkt 45 och 50, och dom av den 18 april 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:2324, punkt 32).

- 64 I likhet med vad generaladvokaten har påpekat i punkt 52 i sitt förslag till avgörande, finner domstolen dock att den omständigheten att H. Rothwangl utövade en rätt till fri rörlighet även före Republikens Österrikes anslutning till unionen när han arbetade för HAL inte räcker för att han ska behandlas som om han hade fullgjort en försäkringsperiod avseende ålderspension i Nederländerna. Till skillnad från situationen för dem som begärde pension i målen Kauer, dom av den 7 februari 2002 (C-28/00, EU:C:2002:82), och Duchon, dom av den 18 april 2002 (C-290/00, EU:C:2002:234), undantog den nederländska lagstiftningen H. Rothwangl från försäkringen när han arbetade för HAL, av det skälet att han var tredjelandsmedborgare och bodde ombord på fartyg där han ingick i besättningen. Ett sådant undantag var inte förbjudet enligt unionsrätten fastän det grundade sig på nationalitet, eftersom Republiken Österrike vid tiden för de faktiska omständigheterna i målet ännu inte hade anslutit sig till unionen.
- 65 Det kan dessutom inte utläsas av de handlingar som getts in till domstolen huruvida H. Rothwangl var ansluten till det österrikiska systemet för social trygghet under de perioder han var anställd av HAL. Det är enbart om den frågan besvaras jakande som de perioderna ska beaktas av den behöriga österrikiska myndigheten.
- 66 Av vad som anförts följer att den första frågan ska besvaras på följande sätt. Artikel 94.1 och 94.2 i förordning nr 1408/71 ska tolkas på så sätt att den inte utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat som inte, vid fastställandet av rätten till förmåner vid ålderdom, beaktar en försäkringsperiod som påstås ha fullgjorts enligt medlemsstatens egen lagstiftning av en utländsk arbetstagare när, som i det nationella målet avseende H. Rothwangl, den stat där arbetstagaren är medborgare anslöt sig till unionen efter det att nämnda försäkringsperiod avslutades.

Den andra frågan

- 67 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 18 FEUF, där principen om förbud mot diskriminering slås fast, och artikel 45 FEUF, som garanterar den fria rörligheten för arbetstagare, ska tolkas på så sätt att de utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat, såsom den i fråga i de nationella målen, enligt vilken en sjöman som under en viss period ingått i besättningen på ett fartyg med hemmahamn i den medlemsstaten och som bodde ombord på fartyget är utesluten från ålderspension avseende den perioden av det skälet att denne inte var medborgare i en medlemsstat under perioden i fråga.
- 68 Enligt domstolens fasta praxis grundas en ny medlemsstats anslutningsakt i huvudsak på den allmänna principen att bestämmelserna i unionsrätten omedelbart och i sin helhet ska tillämpas i denna stat, varvid undantag endast är tillåtna om de uttryckligen föreskrivs i övergångsbestämmelser (dom av den 21 december 2011, Ziolkowski och Szeja, C-424/10 och C-425/10, EU:C:2011:866, punkt 56 och där angiven rättspraxis).
- 69 I artikel 2 i akten om villkoren för Republikens Österrikes, Republikens Finlands och Konungariket Sveriges anslutning och om anpassning av de fördrag som ligger till grund för Europeiska unionen (EGT C 241, 1994, s. 21, och EGT L 1, 1995, s. 1) (nedan kallad anslutningsakten) föreskrivs att från dagen för anslutningen är bestämmelserna i de grundläggande fördragen bindande för de nya medlemsstaterna och ska tillämpas i dessa stater på de villkor som fördragen och anslutningsakten anger.
- 70 Anslutningsakten innehåller inga övergångsbestämmelser om tillämpningen av artiklarna 7 och 48 i EG-fördraget (sedermera artiklarna 12 EG och 39 EG, nu artiklarna 18 FEUF och 45 FEUF). Dessa bestämmelser måste därför anses vara omedelbart tillämpliga och bindande för Republiken Österrike från och med anslutningsdagen, det vill säga den 1 januari 1995. Konsekvensen av detta är att andra medlemsstater vid den tidpunkten blev skyldiga att behandla österrikiska medborgare som EU-medborgare.

- 71 Anslutningsakten medför dock ingen skyldighet för de befintliga medlemsstaterna att behandla österrikiska medborgare på samma sätt som de behandlade medborgare i andra medlemsstater innan Österrike anslöt sig till unionen (se, analogt, dom av den 26 maj 1993, Tsiotras, C-171/91, EU:C:1993:215, punkt 12, och dom av den 15 juni 1999, Andersson och Wåkerås-Andersson, C-321/97, EU:C:1999:307, punkt 46).
- 72 H. Rothwangl kan således kräva att Konungariket Nederländerna behandlar honom som om han hade täckts av pensionsförsäkringen endast om han hade haft rättigheter enligt bestämmelserna om fri rörlighet för arbetstagare under de perioder han var anställd av HAL. Som konstateras i punkterna 70 och 71 ovan var så inte fallet.
- 73 Av vad som anförts följer att den andra frågan ska besvaras enligt följande. Artiklarna 18 FEUF och 45 FEUF ska tolkas på så sätt att de inte utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat, såsom den i fråga i de nationella målen, enligt vilken en sjöman som under en viss period ingått i besättningen på ett fartyg med hemmahamn i den medlemsstaten och som bodde ombord på fartyget är utesluten från ålderspension avseende den perioden av det skälet att denne inte var medborgare i en medlemsstat under perioden i fråga.

Den tredje frågan

- 74 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artikel 2.1 och 2.2 i förordning nr 859/2003 ska tolkas på så sätt att den utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken en anställningsperiod som har fullgjorts enligt lagstiftning i den medlemsstaten av en anställd som, såsom i det nationella målet avseende F. Wieland, inte var medborgare i en medlemsstat under anställningsperioden, men som vid den tidpunkt då han begär utbetalning av ålderspension omfattas av tillämpningsområdet för artikel 1 i nämnda förordningen, inte beaktas av den medlemsstaten när den fastställer arbetstagarens pensionsrättigheter.
- 75 Domstolen erinrar om att enligt artikel 1 i förordning nr 859/2003 ska bestämmelserna i förordning nr 1408/71 tillämpas på de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte redan omfattas av de bestämmelserna samt deras familjemedlemmar och efterlevande, såvida de lagligen vistas inom en medlemsstats territorium och inte befinner sig i en situation som i alla avseenden är begränsad till en enda medlemsstat.
- 76 I förevarande fall uppfyller F. Wieland villkoren i artikel 1 i förordning nr 859/2003, eftersom han är en amerikansk medborgare som lagligen vistas i Österrike och eftersom omständigheterna rörande hans situation inte är begränsade till en enda medlemsstat, och då han inte omfattas av förordning nr 1408/71 redan på grund av sitt medborgarskap. Han omfattas därför av tillämpningsområdet för förordning nr 859/2003.
- 77 Artikel 2.1 och 2.2 i förordning nr 859/2003 är formulerad på motsvarande sätt som artikel 94.1 och 94.2 i förordning nr 1408/71.
- 78 Av detta följer, sett till svaret på den första frågan från den hänskjutande domstolen, att F. Wieland, oaktat att han bodde i Nederländerna under den tid han var anställd av HAL, inte omfattades av försäkring för ålderspension enligt den nederländska lagstiftningen, och detta av samma skäl som H. Rothwangl.
- 79 Av vad som anförts följer att den tredje frågan ska besvaras på följande sätt. Artikel 2.1 och 2.2 i förordning nr 859/2003 ska tolkas på så sätt att den inte utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken en anställningsperiod, som fullgjorts enligt lagstiftning i den medlemsstaten av en anställd som, såsom i det nationella målet avseende F. Wieland, inte var medborgare i en

medlemsstat under anställningsperioden, men som vid den tidpunkt då denne begär utbetalning av ålderspension omfattas av tillämpningsområdet för artikel 1 i nämnda förordning, inte beaktas av medlemsstaten när denna fastställer arbetstagarens pensionsrättigheter.

Rättegångskostnader

⁸⁰ Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

- 1) **Artikel 94.1 och 94.2 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen, i dess uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996, i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 647/2005 av den 13 april 2005, ska tolkas på så sätt att den inte utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat som inte, vid fastställandet av rätten till förmåner vid ålderdom, beaktar en försäkringsperiod som påstås ha fullgjorts enligt medlemsstatens egen lagstiftning av en utländsk arbetstagare när den stat där arbetstagaren är medborgare anslöt sig till Europeiska unionen efter det att den perioden avslutades.**
- 2) **Artiklarna 18 FEUF och 45 FEUF ska tolkas på så sätt att de inte utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat, såsom den i fråga i de nationella målen, enligt vilken en sjöman som under en viss period ingått i besättningen på ett fartyg med hemmahamn i den medlemsstaten och som bodde ombord på fartyget är utesluten från ålderspension avseende den perioden av det skälet att denne inte var medborgare i en medlemsstat under perioden i fråga.**
- 3) **Artikel 2.1 och 2.2 i rådets förordning (EG) nr 859/2003 av den 14 maj 2003 om utvidgning av bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 och förordning (EEG) nr 574/72 till att gälla de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av dessa bestämmelser ska tolkas på så sätt att den inte utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken en anställningsperiod, som fullgjorts enligt lagstiftning i den medlemsstaten av en anställd som inte var medborgare i en medlemsstat under anställningsperioden, men som vid den tidpunkt då denne begär utbetalning av ålderspension omfattas av tillämpningsområdet för artikel 1 i nämnda förordning, inte beaktas av medlemsstaten när denna fastställer arbetstagarens pensionsrättigheter.**

Underskrifter